

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 94 (477) «ІХ/XXІ»

DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2022-43-120-121>

Іван Романюк

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

доктор історичних наук, професор (Україна)

e-mail: ivanvin811@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6427-9229>

ResearcherID: AAB-4381-2020

Богдан Романюк

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

здобувач (Україна)

e-mail: bogdan811@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5046-8352>

Коріненко П. С. Земельне питання в історичній долі українського селянства. Погляд крізь віки: монографія. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2022. 552 с.

Анотація. Метою статті є аналіз монографії, яка присвячена історії аграрного питання під кутом зору його впливу на українське селянство від часів Київської Русі до сьогодення. Особливу увагу приділено питанням нових засад у земельних відносинах у добу незалежності України, правовому регулюванню способів набуття права власності на землю, глобальним проблемам та тенденціям у використанні земельних ресурсів на сучасному етапі в Україні та світі. На основі широкого кола опублікованих і неопублікованих джерел, фахових видань, вперше в українській історіографії комплексно висвітлено проблему земельних наділів на селі.

Ключові слова: Україна, земля, історія, відносини, село, питання, система, проблеми, право, трансформація.

Розбудова незалежної, демократичної, правової, соціально-орієнтованої держави потребує переосмислення багатьох історичних процесів і подій, їх роль і значення для сучасних реалій. Крім того, пріоритети розвитку держави актуалізують концептуальні засади дослідження соціальної проблематики. До таких пріоритетів належить й аграрна політика – невід’ємна складова поглиблення ринкових перетворень в Україні.

У цьому сенсі монографія Петра Коріненка є актуальною і важливою. Автор торкається цілого ряду недостатньо досліджених аспектів проблеми земельного питання у понад як тисячолітній українській історії.

Авторський підхід є науково-коректним, відповідає критеріям розуміння ролі аграрного питання на різних етапах історичного розвитку.

Петро Степанович досконало оволодів методологією досліджень означеної проблеми. Він вдало оперує різноманітними методами та принципами дослідження, зважаючи на те, що історизм, об’єктивність, системність полягають не в утриманні від критичних суджень, оцінок, світоглядних і моральних проблем, а правдивому відображенні палітри суперечностей.

Трансформаційні процеси у земельному питанні вчений розглядає як перманентне і необхідне явище, яке має місце у чотирьох напрямках.

Перший з них є на рівні селянського двору, села. Другий і чи не найвагоміший напрям засвідчує, що трансформації відбувалися під впливом реформ. Автор зауважує, що «усі аграрні реформи розпочиналися виключно владою...». Третій напрям показує, що земельні відносини відбувалися і в ході революцій, а четвертий, за визначенням професора, – під впливом сільськогосподарської науки, науково-технічного процесу.

Як самостійний аспект дослідження, виділено ретельний історіографічний та джерелознавчий аналіз проблеми. На наш погляд, залучений автором масив джерел і матеріалів дозволив об’єктивно і системно підійти до висвітлення теми, повно і змістовно з’ясувати проблему. Історіографію дослідження поділено на окремі модулі, кожен з яких відповідає окресленому в монографії стану земельних відносин – від «адміністративно-територіальної реформи Володимира Великого, яка змінила порядок успадкування земель» і до «запровадження з 1 липня 2021 р. ринку земель сільськогосподарського призначення».

«Ми усвідомлюємо, – зазначає історик, – що такі параметри вивчення означеної теми є річчю майже неможливою, тим більше в однаковій мірі її глибини. Але, щоб краще зрозуміти

сутність непростих процесів у земельних відносинах, дуже важливо з'ясувати вихідні позиції, їх подальшу еволюцію, власне, сукупність усіх різноманітних факторів, що супроводжували цей надскладний і багатовекторний процес...».

Саме такий комплексний науковий погляд на проблему земельних відносин дозволив вдало визначити місце і органічний зв'язок теми з вивченням багатьох аспектів національної історії, аграрної економіки. Підкреслюючи необхідність подібних досліджень на сучасному етапі української історіографії, відзначимо самостійний, пошуковий характер праці.

Заслугує на всебічне схвалення положення рецензованого дослідження про те, що його наукова новизна полягає у тому, що вперше в українській історіографічній науці в комплексі висвітлено земельні питання.

Структура монографії добре продумана. Специфікою є її проблемний, полемічний характер. Майже в кожному з 10 розділів монографії висвітлено її ключові аспекти.

Особливість роботи полягає в тій значній кількості теоретичних проблем, які порушуються в ній. Серед них хотілося б виділити такі непрості питання, як системи землеволодіння і землекористування в Київській Русі та Великому князівстві Литовському, суперечливі процеси в земельному питанні в роки Національної революції і Гетьманщини, вплив аграрних реформ XIX – початку XX ст. стосовно порушеного питання, пошук шляхів вирішення земельного питання у роки Української революції (1917–1921 рр.), міжвоєнного періоду, а також земельні відносини в УРСР в повоєнні роки та роки нашої незалежності.

Загалом автору вдалося досить аргументовано розкрити соціально-економічні, політичні, правові наслідки вирішення земельного питання на кожному з історичних етапів українського державотворення.

Цілком виправданим є те, що Павло Степанович Коріненко, здійснюючи критичний підхід, використав дослідження своїх попередників, котрі тією чи іншою мірою торкалися цього питання. Переоцінюючи зроблене попередниками, автор монографії водночас вказує на позитивні аспекти, які не втратили й досі наукової цінності.

Загалом слід високо оцінити рецензовану працю як значне досягнення у вивченні аграрної історії України, вона є вагомим внеском у доробок історії українського селянства.

Ivan M. Romanyuk

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubinskyi State Pedagogical University
Dr. (History), Professor (Ukraine)

Bohdan I. Romanyuk

National Pedagogical Dragomanov University
Postgraduate Student (Ukraine)

Korinenko P. S. The Land Issue in the Historical Fate of the Ukrainian peasantry. A Look Through the ages: Monograph. Ternopil: TNPU Named After V. Hnatyuk. 2022. 552 p.

Abstract. *The purpose of the article is to analyze the monograph, which is devoted to the history of the agrarian issue from the point of view of its impact on the Ukrainian peasantry from the time of Kyivan Rus to the present day. Special attention is paid to the issues of new foundations in land relations in the days of Ukraine's independence, legal regulation of ways to acquire land ownership, global problems and trends in the use of land resources at the current stage in Ukraine and the world. On the basis of a wide range of published and unpublished sources, professional publications, for the first time in Ukrainian historiography, the problem of land plots in the village is comprehensively covered.*

Key words: *Ukraine, land, history, relations, village, issue, system, problems, law, transformation.*

Статтю надіслано до редколегії 21.11.2022 р.
Статтю рекомендовано до друку 04.03.2023 р.